

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 12/2

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/2 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирилар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали
1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият.

Тахририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:
scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал:
https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

<i>Axmedov Oybek Saparbaevich</i> ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА СОЛИҚ-БОЖХОНА ТЕРМИНОЛОГИЯСИДА АНТОНИМИЯ ҲОДИСАНИНГ ЎРНИ.....	10-18
<i>Нематова Мафтуна</i> ЛАКУНА И ТИПОЛОГИЯ ЛАКУН	19-24
<i>Hamroyeva Shahlo Mirdjonovna, Matyakubova Noila Shakirjonovna</i> MOSLASHTIRISH JARAYONIDA O'ZBEK VA INGLIZ TILIDAGI SODDA GAPLARNING SINTAKTIK TAHLILI.....	25-32
<i>Jo'rayeva Nilufar Sobirjon qizi</i> "SMILE" VA "TABASSUM" TUSHUNCHALARINING LINGVISTIK IFODASI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	33-38
<i>Sidiknazarova Zulfiya Mirsharapovna</i> BADIY TARJIMA TAHLILINING NAZARIY ASOSLARI	39-43
<i>Jumanova Shahnoza Ikromjonovna</i> IJTIMOIY – PSIXOLOGIK MOTIVNI ANGLATISHDA PEYZAJNING O'RNI	44-50
<i>Achilov Oybek Rustamovich</i> ILGAR SURISH VOSITALARINING BADIY ASAR SARLAVHASIDA TASNIFLANISHI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	51-57
<i>Axmedova Madinabonu Maxmudjonovna</i> XALQ NASRI JANRLARINING O'ZARO MUNOSABATLARI	58-62
<i>Isroilova Manzura Jamolovna</i> FRANSUZ KOMPARATIV FRAZELOGIZMLARINING USLUBIY XUSUSIYATLARI	63-68
<i>Кенжабоев Шокир Абдулхалимович</i> ОСОБОЕ МЕСТО В ИЗУЧЕНИИ И РАЗВИТИИ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ШКОЛАХ УЗБЕКИСТАНА	69-74
<i>Fayziyev Bahodir Baxshullayevich</i> J. K. ROULINGNING "GARRI POTTER VA AFSONAVIY TOSH" ASARIDAGI TO'QIMA NOMLAR VA REALIYALAR HAMDA ULARNING RUS VA O'ZBEK TILLARIGA TARJIMASI	75-79
<i>Mamatqulova Shoxsanam Isroil qizi</i> OLAMNING O'ZBEK LISONIY TASVIRIDA "FIDOIYLIK" KATEGORIYASI	80-84
<i>Тухтаева Фарида Исматуллаевна</i> ИССЛЕДОВАНИЕ СТЕРЕОТИПОВ РОМАНАХ ПЕРЛ БАК	85-90
<i>Radjabova Dildora Raximovna</i> PIRIMQUL QODIROVNING "YULDUZLI TUNLAR" ASARI INGLIZCHA TARJIMASIDA BOBUR PSIXOLOGIYASI	91-96
<i>Mansurova Shohista Ismailovna</i> BADIY TARJIMANING MAQSADI, VAZIFALARI VA TARJIMA METODLARI	97-102
<i>Ermatov Ixtiyor</i> SIRDARYO VILOYATI TOPONIMLARI.....	103-108

<i>Axmedjanova Farida Djavairovna</i> GRAMMAR INSTRUCTION IN COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING	109-114
<i>Saitov Suxrob Djumaydillayevich</i> ARTISTIC INTERPRETATION AND RESOLUTION OF HUMAN TRAGEDIES IN THE STORY	115-119
<i>Тўрабоева Ҳакима Усмонжон қизи</i> ФИРДАВСИЙ ДАҲОСИГА МЕҲР	120-124
<i>Toshpo'latova Xusniya Matayusub qizi, Normamatov Farrux Komiljon o'g'li</i> INGLIZ REKLAMA SHIORLARI TARJIMASI JARAYONIDA SHAKL VA MA'NO MUVOFIQLIGI	125-129
<i>Абдуманнонов Хожиақбар Акмалжон угли</i> ОСВЕЩЕНИЕ ФРАЗЕОЛОГИИ В СВЕТЕ НАУЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ (краткий обзор на примере учебных пособий и словарей узбекского языка).....	130-136
<i>Абдуллаева Раъно Хикматовна</i> РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КОНЦЕПТА «ДРУГ/ДРУЖБА» В РУССКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ПОСЛОВИЧНОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА	137-144
<i>Hamidova Sayyora Nurmatovna</i> TILSHUNOSLIKNI MENTALINGVISTIK BOSQICHIDA KOGNITIV TADQIQOTLAR.....	145-151
<i>Rustamova Dilrabohon</i> ATAMALAR LUG'ATINING UMUMIY VA FARQLI TOMONLARI	152-157
<i>Khazratqulova Ozoda Abduganiyevna</i> EXPRESSION OF THE CONCEPT OF FORGIVENESS IN LEXICOGRAPHIC SOURCES AND ARTISTIC LITERATURE	158-162
<i>Farmonov Nurbek Pulatovich</i> WEB OF SCIENCE MA'LUMOTLAR TIZIMIDAN FOYDALANISH	163-169
<i>Xojjiyeva Oynisa Shabonovna</i> ALISHER NAVOIY ASARLARIDA TURKIY XALQLAR MAQOLLARINING AKS ETISHI	170-176
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat ugli</i> COMPARING COMPUTATIONAL LINGUISTICS APPROACHES ACROSS LANGUAGES	177-182
<i>Mamarasulova Iroda Jumanovna, Xojimetov Sa'dulla Jumanazarovich</i> ANGLIYA UYG'ONISH DAVRI ADABIYOTI	183-190
<i>Ho'jamqulov Anvar Jozilovich</i> OMON MUXTOR ROMANLARIDA POETIK USLUB QIRRALARI.....	191-196
12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Кутыбаева Елизавета Дуйсенбаевна, Аманязова Света Байниязовна</i> ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОРГАНОВ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	197-203
<i>Мирзаабдуллаева Матлуба Рустамовна</i> СУВДАН ФОЙДАЛАНУВЧИ ВА СУВ ИСТЕЪМОЛЧИСИ ТУШУНЧАЛАРИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АҲАМИЯТИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	204-209
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> BILIMLAR IQTISODIYOTI VA INTELLEKTUAL MULK: TIJORATLASHTIRISHNING BA'ZI HUQUQIY JIHATLARI VA MUAMMOLARI	210-216

Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li
ATOM ENERGIYASINI JOYLASHTIRISHNING XALQARO EKOLOGIK TALABLARI 217-223

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna
OLIY TA'LIM MUASSALARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI 224-228

Sadullayeva Shahlo Azimbayevna, Parmankulov Farxodjon Nurali o'g'li
TYUTORLAR ISH JARAYONIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI
TATBIQ ETISH METODIKASI 229-233

Pirimova Nargiza Adilovna
SPORT-TAYYORGARLIK MASHG'ULOTLARIDA BALANDLIKKA SAKROVCHI QIZLARNING
O'QUV-MASHG'ULOT JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH 234-239

Tangirqulov Elmurod Aliyarovich
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA ATROF-MUHITNI ASRASH ORQALI EKOLOGIK
TARBIYA BERISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS
XUSUSIYATLARI VA "YASHIL MAKON" MODULLARI 240-244

Xayrov Rasim Zolimxon o'g'li
BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINING KASBIY-METODIK TAYYORGARLIGINI
TAKOMILLASHTIRISHDA TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING QO'LLANILISHI 245-258

Ahmadjonova Odina Anvarjon qizi
ZAMONAVIY TA'LIM MUHITIDA INGLIZ TILI DARSLARIDA STEAM TA'LIM
TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI: STEAM KOMPETENSIYALAR
TUSHUNCHASI 259-265

Valieva Xolida
AJDODLAR MEROSI - INSONIYAT BOYLIGI 266-271

Djumayeva Dildora Isroilovna
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTRISHNING
PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI 272-277

Davlatova Nilufar Vosiljonovna
TA'LIM-ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI KUCHAYTIRISHDA ZAMONAVIY TA'LIMNING
O'RNI VA MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARI 278-285

Mamaraimova Zebo Shafotovna
YUQORI SINIF O'QUVCHILARINI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK
TAMOYILLARI 286-290

Turayev Yolqin Sherzod o'g'li
KATTA MAKTABGACHA TA'LIM YOSHDAGI BOLALARDA DALILY ASOSLASH KO'NIKMASINI
SHAKLLANTIRISH YO'LLARI 291-295

Abdurasulova Shoira Kushakovna
BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLILIGINI
INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH 296-305

Sottarov Abduvali Umirqulovich
UMUMIY FIZIKA KURSINI O'QITISHDA NANOTEXNOLOGIYA FAN VA TEXNIKA SOHASI
SIFATIDA 306-310

<i>Xushnazarova Ma'mura Nodirovna</i> VOLONTYORLIK FAOLIYATINIG IJTIMOIIY-PEDAGOGIK MUAMMOLARI	311-315
<i>Xushvaqtov Umar Norqobilovich</i> AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB O'QUVCHILARDA IMPERATIV TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA KOMPETENSIYANING RO'LI	316-320
<i>Alimqulova Ra'noxon Gulmirzayevna</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	321-326
<i>No'monxonova Muattarxon Nosirxon qizi</i> BO'LAJAK TILSHUNOSLARDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARKOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI	327-331
<i>Xalikov Faroxidin</i> TA'LIM TIZIMIDA TESTOLOGİYADAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH SAMARADORLIGI	332-339
<i>Abduvaxidov Xusan Abdukulovich</i> OLIY TA'LIM TALABALARIDA INNOVATSION YONDASHUV ORQALI KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH	340-345
<i>Якубова Нафиса Одилжановна</i> ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУССАСАЛАРИДА ЧИЗМАЧИЛИК ДАРСЛАРИДА ТАЛАБАЛАРНИ ИЖОДИЙ-КРЕАТИВ ФИКРЛАШГА ЎРГАТИШ МЕТОДИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	346-354
<i>Karimov Qayum Mamashayevich</i> TALABALARNI KOMPYUTERLI MATEMATIKA TIZIMLARINING GRAFIK IMKONIYATIDAN FOYDALANISH BO'YICHA BILIMINI OSHIRISH	355-360
<i>Yusupova Shoxista Alimjanovna</i> TO'GARAK MASHG'ULOTLARI ORQALI TASVIRIY SAN'AT FANIGA ASOSLANGAN XOLDA O'QUVCHILAR IJODIY QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	361-371
<i>Kasimov Oйбек Омилевич</i> СПОРТДА АХЛОҚИЙ ҚОЙДАЛАР ВА "FAIR PLAY" НОРМАЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ ...	372-378
<i>Abduraxmonov Akbar Abduxamidovich</i> MILLIYLIK VA UMUMINSONIYLIK TAMOYILLARI UYG'UNLASHUVINING NAZARIY-METODOLOGIK JIHATLARI	379-386
<i>Фазлиддинов Шухрат Фахриддинович</i> ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ЗАНЯТИЯХ ПРИ ИЗУЧЕНИИ КАТЕГОРИИ РОДА ГЛАГОЛА В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗАХ.....	387-394
<i>Jurayev Bobomurod Ramazonali o'g'li</i> TALABALARNING JISMONIY FAOLLIGINI OSHIRISH VA RIVOJLANTIRISH JARAYONINING SAMARADORLIK DARAJASI	395-400
<i>Eshbekova Gulabahor Zafarboyevna</i> МАКТАВГАЧА YOSHDAGI BOLALARNING YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	401-406

<i>Khidirova Malakhat Qazakhovna</i> ORGANIZATION AND EVALUATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS BASED ON EUTAGOGICAL APPROACHES	407-413
<i>Fayzullayeva Madina Abdumo‘min qizi, Xolbo‘tayeva Moxinur Temurboy qizi</i> MENEJMENT SOHASINI O‘QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	414-420
<i>Achilov Nuriddin Abdugafforovich</i> AL-HAKIM AT-TERMIZIY TA‘LIMOTINING ILMIY TADQIQI	421-426
<i>Norinov Muxammadyunus Usibjonovich</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA BO‘LAJAK MUHANDISLARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI	427-432
<i>Begimqulov Zarif Axmadovich</i> JISMONIY TARBIYA YO‘RIQCHISINING IJTIMOYIY-MADANIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MALAKA OSHIRISH JARAYONINING AHAMIYATI	433-438
<i>Izbosarova Zuxro Anatoliy qizi</i> BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINFI O‘QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV KO‘NIKALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	439-443
<i>Jumayev Sirojiddin Zafarovich</i> MOLEKULAR BIOLOGIYADAN OQSILLARNING AMINOKISLOTA TARKIBI VA AMINOKISLOTALARNING TASNIFI MAVZUSINI O‘QITISHDA MASALA VA MASHQLARDAN FOYDALANISH	444-449
<i>Pulatova Muxabbat Egamberdiyevna</i> BOSHLANG‘ICH SINFI O‘QITUVCHILARIDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	450-457
<i>Yuldashev Mengali Ziyaduloyevich</i> BOSHLANG‘ICH SINFI O‘QITUVCHILARIDA MUSTAQIL ISHLASH KOMPITENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH	458-463

13.00.00– Педагогика фанлари

Mamaraimova Zebo Shafokatovna
Termiz davlat universiteti
“Pedagogika va ijtimoiy ish” kafedراسи
mustaqil izlanuvchisi

YUQORI SINIF O‘QUVCHILARINI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK TAMOYILLARI

Annotatsiya. Maqolada yuqori sinf o‘quvchilarini oilaviy hayotga tayyorlash jarayonida amal qilinishi zarur bo‘lgan pedagogik tamoyillar mohiyati bayon qilingan va ularning tasnifi shakllantirilgan. Yuqori sinf o‘quvchilarini oilaviy hayotga tayyorlash muvaffaqiyatini ta‘minlash omillari tasniflangan.

Kalit so‘zlar: tamoyil, klassifikatsiya, oilaviy hayotga tayyorlik, madaniyatga muvofiqlik, hayotiy tajribaga asoslanish.

Mamaraimova Zebo Shafokatovna
Termez State University
Department "Pedagogy and social work"
independent researcher

PEDAGOGICAL PRINCIPLES FOR PREPARING UPPER-CLASS STUDENTS FOR FAMILY LIFE

Annotation. The article describes the essence of pedagogical principles that must be followed in the process of preparing upper-class students for family life, and their classification is formulated. Factors to ensure the success of preparing upperclassmen for family life were classified.

Key words: principle, classification, readiness for family life, compliance with culture, justification for life experience.

Мамараимова Зебо Шафоатовна
Термезский государственный университет
Кафедра "Педагогика и социальная работа"
независимый исследователь

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ПОДГОТОВКИ СТАРШЕКЛАСНИКОВ К СЕМЕЙНОЙ ЖИЗНИ

Аннотация. В статье изложена сущность педагогических принципов, которые необходимо применять в процессе подготовки старшеклассников к семейной жизни, сформулирована их классификация. Классифицируются факторы, обеспечивающие успешность подготовки старшеклассников к семейной жизни.

Ключевые слова: принцип, классификация, готовность к семейной жизни, соответствие культуре, опора на жизненный опыт.

Kirish. Oila har doim inson hayotining qadriyatlarini orasida eng muhim o'rinlardan birini egallagan. Biroq, hozirgi vaqtda oila instituti oilaviy turmush tarzining inqirozini tavsiflovchi bir qator sezilarli o'zgarishlarga duch kelmoqda: oila obro'sining pasayishi, tug'ilishda pasayishlar, ajralishlar sonining ko'payishi, oilan ma'naviy va axloqiy asoslarining yo'q qilinishi. Zamonaviy oila bir qator sabablarga tufayli (ko'p sonli noto'liq oilalarning mavjudligi, oilaviy munosabatlardagi muammolar, avlodlararo aloqalarning yo'qolib borishi va boshqalar) har doim ham yosh avlodni oilani yaratishga tayyorlash uchun to'laqonli sharoitlarni ta'minlay olmaydi, shu munosabat bilan ko'p tillilik muhitida yuqori sinf o'quvchilarini oilaviy hayotga tayyorlashda maktabning roli sezilarli darajada oshadi. Aynan maktabdan boshlab yoshlarni oilaviy munosabatlarni tashkil etish madaniyati bilan tanishtirish, o'quvchilarining oila institutiga nisbatan axloqiy pozitsiyasini shakllantirishga qaratilgan aniq maqsadga yo'naltirilgan jarayon boshlanadi.

Shu munosabat bilan, bizning fikrimizcha, ko'p tillilik muhitida yuqori sinf o'quvchilarini oilaviy hayotga tayyorlash jarayonining umumiy tashkil etilishi, mazmuni, shakllari, usullarini belgilaydigan asosiy boshlang'ich qoidalarni - pedagogik tamoyillarni aniqlash muhimdir.

Tahlil va natijalar. Tamoyil (lat. *principium*-asos, boshlang'ich) - etakchi g'oya, asosiy qoida, pedagogik jarayonning maqsadlari va qonunlariga muvofiq pedagogik faoliyat va hatti-harakatlarni tashkil etishning asosiy talablarini o'zida aks ettiradi [1]. Tamomillarga qo'yiladigan asosiy talablar sirasiga ularning majburiyligi (amaliyotga majburiy va to'liq tatbiq etish); komplekslik (ta'lim-tarbiya jarayonining barcha bosqichlarida bir vaqtning o'zida (navbat bilan, alohida alohida emas), qo'llanilishi); tenglik (barcha printsiplarga bir xil e'tibor) kiradi[2]. Bundan tashqari, tamoyil pedagogik kategoriya sifatida quyidagi xususiyatlarni o'z ichiga oladi:

- tamoyil-bu etakchi talab, maqsadga erishish uchun qanday harakat qilish kerakligi, faoliyat normasi;
- tamoyil ta'lim jarayonining qonuniyatlari va qarama-qarshiliklarini, ma'lum bir hodisalar doirasining doimiy bog'liqligini tushunishdan kelib chiqadi;
- tamoyil-bu ichki (tashqi tomondan emas) e'tiqod, etakchi g'oya sifatida qabul qilingan, hodisalarning ma'lum bir doirasini idrok etish usuli;
- tamoyil hodisalar va jarayonlarning ma'lum bir cheklangan sohasiga taalluqlidir;
- tamoyillar tizimda ishlaydi, u bilan birga o'zini to'ldiradi va o'zaro rivojlantiradi; turli tizimlarda bir xil tamoyil turli xil ma'nolarga ega bo'lishi mumkin [3]

Tadqiqot mavzusi bo'yicha ilmiy adabiyotlar, izlanishlar tahlili bizga ko'p tillilik muhitida yuqori sinf o'quvchilarini oliaviy hayotga tayyorlashda tayaniladigan asosiy pedagogik tamoyillarni ajratib ko'rsatish imkonini berdi. Ular sirasiga quyidagilar kiradi:

- madaniyatga muvofiqlik printsiipi;
- hayotiy tajribaga tayanish printsiipi;
- hissiy sohani faollashtirish printsiipi;
- shaxsiyatning jinsiy va yosh xususiyatlarini hisobga olish printsiipi;
- interaktivlik printsiipi.

Yuqorida sanab o'tilgan har bir tamoyilga ta'rif berib o'tamiz.

Madaniyatga muvofiqlik tamoyili "oila" madaniyati tushunchasi bilan bog'liq, Madaniyatga muvofiqlik tamoyili "oilaviy madaniyat" tushunchasi bilan bog'liq. Masalan, I.A.Ilyinning fikricha, oila "inson madaniyatining asosiy tayanchi" deya hisoblaydi [5]. Oila

instituti jamiyat va madaniyatning o'zaro ta'siri natijasidir, u shaxsning madaniy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Har bir oila o'z hayotida muayyan madaniyat elementlariga ega, u jamiyatda hukmron bo'lgan qadriyatlar va ideallarga o'z munosabatini ifodalagan bo'ladi. Ko'p tillilik muhitida yuqori sinf o'quvchilarini nikoh va oilaviy hayotga tayyorlash madaniyatni o'zlashtirish yo'lidir, bu jarayonning asosiy vazifalaridan biri o'rta maktab o'quvchisiga madaniyatda o'z o'rnini topishga (qadriyatlarni, yashash muhitini va unda madaniy o'zini o'zi anglash usullarini tanlash) yordam berishdir.

Madaniyatga muvofiq tamoyili o'qituvchilar va yuqori sinf o'quvchilarining birgalikdagi ijodiy faoliyati jarayoni o'quvchini kelgusi hayotida to'laqonli hayot kechira bilishi ta'minlovchi oilaviy madaniyatning egasi sifatida shakllantirishga yo'naltirilishini nazarda tutadi. Buning asosiy shartlari sifatida yuqori sinf o'quvchilari oilaga nisbatan qadriyatlar yo'nalishlarini rivojlantirishning ma'no kontekstiga jalb etishilishi; oila haqida bilimlar ta'limida va mustaqil bilim olishda bilim, ko'nikma va ehtiyojlarni egallash mobaynida jarayonni shaxsan anglashi; yuqori sinf o'quvchilarida oilaviy hayotda zarur bo'lgan fazilatlar: o'z-o'zini anglash, o'zini oila egasi sifatida ko'rishini ta'minlash ishlarini amalga oshirish talab etiladi.

Hayotiy tajribaga tayanish tamoyili oila borasidagi barcha turdagi bilimlarni va ayniqsa ushbu bilimlarning ilmiy shaklini o'quvchilarning oldingi hayotiy tajribasi natijasi bo'lgan kundalik hayot bilimlari bilan maxsus birlashtirish kerakligiga asoslanadi. Hayotiy tajribaga tayanish hissiy-empirik, ma'no asosi sifatida sub'ekt pozitsiyasini shakllantirishning boshlang'ich nuqtasidir.

Tajribani boshdan kechirish faqat hissiy jihatdan tushunilmaydi-unda "anglanganlik"deya nomlanuvchi holat mavjud. O'tmish hayotda orttirilgan "kechinmalar" tajribasiga asoslanib, yuqori sinf o'quvchisi "ijtimoiy me'yorlar va qoidalarga o'zining maxsus (tarafdor) munosabatini shakllantiradi, o'z individual ma'nolar maydonini rivojlantiradi" [6]. I. S. Yakimanskayaning fikriga ko'ra, o'quv jarayonida o'quvchida avval boshdan bo'lgan subyekt tajribasi egallanishi emas, balki faqat uni aniqlashtirishi, boyitilishi va o'zgartirilishi amalga oshiriladi. Ta'lim jarayonida ushbu tajribaning mazmuni ochib berilishi, iloji boricha ko'proq foydalanilishi, ilmiy mazmun bilan boyitilishi va kerak bo'lganda o'quv jarayonida o'zgartirilishi kerak bo'ladi [7].

O'spirinlik-bu shaxsiyat rivojlanishida ichki jarayonlarining eng yuqori faolligi davridiri. Yuqori sinf o'quvchisi oldingi hayotiy tajribani umumlantirish va baholash, xulq-atvor namunalari va yo'nalishlarini tanlash borasida faol ichki faoiyatni amalga oshiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yoshlarning oilaviy rejalarini shakllantirishga ta'sir qiluvchi muhim omil ota-onalar uyida to'plangan tajriba: ota-onalarning ta'siri, ularning namunasi, ota-onalar va bolalar o'rtasidagi munosabatlarning tabiati, ota-onalar uyining muhiti hisoblanadi. Yigitlar va qizlar qarindoshlar, do'stlar, qo'shnilar, sinfdoshlar oilalari bilan munosabatlar jarayonida egallagan oilalar turlari to'g'risidagi bilimlari ham katta ahamiyatga ega. Yoshlar ba'zida o'zlari istamagan holda ota-onalari oilalariga xosliklarning aksariyatini o'z oilalariga o'tkazishadi. Bundan tashqari, yuqori sinf o'quvchisining oila instituti haqidagi individual tushunchalari noto'g'ri yoki noto'liq bo'lishi mumkin. Bu bir qator omillarga bog'liq bo'lishi mumkin: salbiy tajribaning mavjudligi, ota-onalarning nomaqbul munosabatlari, to'liq bo'lmagan oila, ota-onalardan birining yo'qligi, estetik va madaniy ta'limdagi tanqislik va boshqalar

Ayni shu sabab o'qituvchining dolzarb vazifasi har bir bolaning shaxsiy tajriba sohasini aniqlash, uni tashvishga soladigan hayotiy muammolarga murojaat qilish va atrofdagi dunyoni

shaxsiy ahamiyatli anglashga ko'maklashadigan ta'lim va tarbiya sharoitlarini yaratish hisoblanadi. Binobarin, o'quv jarayonini tashkillashtirishda o'qituvchilar va psixologlar o'quvchilarning hayotiy tajribasiga tayanishlari kerak, chunki unda insonning hissiy hayoti tajribasini saqlanadi, uni o'rganish mumkin emas, uni faqat yashash (boshdan kechirish) mumkin. L. S. Vygotskiy fikrlarini eslaymiz: "organizmda yangi reaksiyalarni shakllantirishga qodir bo'lgan tabiiy tarbiyachi bu tananing o'z tajribasidir. Faqatgina shaxsiy tajriba orqali berilgan aloqa uning uchun haqiqiy bo'lib qoladi, Shuning uchun o'quvchining shaxsiy tajribasi pedagogik ishning asosiy bazasiga hisoblanadi" [8].

Hissiy sohani faollashtirish printsiplari. Hissiyotlar sohasi yuqori sinf o'quvchilarini nikoh va oilaviy hayotga muvaffaqiyatli tayyorlashning muhim va eng ahamiyatli omilidir. Aynan shaxs hissiy sohasining xususiyatlarini hisobga olish va unga doimiy tarzda tayanish oilaviy qadriyatlarni shakllantirish, oilaviy rollarni o'zlashtirish jarayonini osonlashtiradi. Faqat hissiyotlar orqali hayotiy qadriyatlar, axloqiy me'yorlar va qoidalar shaxsning o'ziga xos qadriyatlari va me'yorlariga aylanishi mumkin. Hissiy sohani faollashtirish sifatida biz hissiy-qadriyatli kechinmalarga ega vaziyatlarni " axloqiy me'yorlar shaxsning axloqiy ongi uchun nafaqat aqliy jihatdan, balki hissiyotlar-qadriyatlar darajasida ham idrok etilishi orqali dolzarb, shaxsan ahamiyatli bo'ladigan jarayon" yaratishni tushunamiz [9].

Yuqori sinf o'quvchilarining hissiyotlar sohasini faollashtirish maxsus pedagogik hissiy-qadriyatli vositalar, ya'ni hissiy stimullar yordamida amalga oshiriladi. M. G. Yanovskayaning ta'rifiga ko'ra, hissiy stimullar "shaxsning hissiy sohasini aktualashtiradigan pedagogik vositalar; bular, birinchi navbatda, his - tuyg'ularga ta'sir qiluvchi va ta'lim oluvchilarning adekvat hissiy munosabati, axloqiy hamdardligiga (kechinmalariga) ta'sir qiluvchi tashqi hissiy va qadriyatlar stimulyatorlaridir". Yuqori sinf o'quvchilarini oilaviy hayotga tayyorlash jarayonida ushbu tamoyilni amalga oshirish adabiyot, teatr, kino, rasm, xoreografiya kabi turli xil san'at turlaridan foydalanishni o'z ichiga oladi, chunki "san'at, fandan farqli o'laroq, birinchi navbatda hissiyotlar sohaga yo'naltirilgandir" [10].

Shaxsning jinsga xos va yosh xususiyatlarini hisobga olish printsiplari. Erta yoshlik davri shaxsning axloqiy o'zini o'zi belgilashida eng muhim davrdir, chunki " faqat o'smirlilik davrida dunyoqarash axloqiy ideallar va tamoyillarning barqaror tizimini ifodalay boshlaydi, bu ularning (o'smirlarning) barcha xatti-harakatlari, faoliyati, atrofdagi voqelikka va o'ziga bo'lgan munosabatiga vositachilik qiladigan doimiy harakatlantiruvchi omilga aylanadi" [11]. Yuqori sinf o'quvchilarda erkaklik va ayollik haqida ideal g'oyalarni shakllantirish uchun asos ularning qarama - qarshi jinsdagi tengdoshlar bilan munosabatlarning muhim sohasidir. Erta o'smirlilik davrida bo'lg'usi oila vakili uchun jiddiy ahamiyat kasb etuvchi muhim psixologik mahsullar: o'z harakatlarini ongli ravishda tartibga solish, boshqa odamlarning his-tuyg'ulari, qiziqishlari va istaklarini hisobga olish qobiliyati, boshqa odamga e'tibor shakllanadi.

Xulosa. Shaxsning oilaviy hayotga tayyorligi uning biologik, ijtimoiy va psixologik jihatdan balog'atga yetishdan tarkib topadi. Xususan, turmush o'rtoqlarning ijtimoiy psixologik, hissiy jihatdan balogatga yetganligi ota-onadan nisbiy moddiy mustaqillik, ota-ona nazoratidan erkinlik, oilaviy va turmush o'rtoqlik rollarni o'z zimmasiga olish qobiliyati va oilani saqlab qolish uchun javobgarlik, o'z xatti-harakatlari, qarorlari oqibatlarini uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish qobiliyatini, turmush o'rtog'iga moslashish qobiliyati, turmush o'rtog'i bilan unga nisbatan muhim his-tuyg'ular haqida gaplasha olish ko'nikmasi, ushbu his-tuyg'ularni boshqarishga qodirlikni o'z ichiga oladi. Oilaviy hayotga tayyor bo'lish uchun bir qator shartlar

mavjud: 1) axloqan tayyorlik: fuqarolik etukligini nazarda tutadi (majburiy o'rta ta'limni, kasbni egallash, axloqiy ong darajasi, yosh, iqtisodiy mustaqillik, salomatlik); 2) motivatsion (oilani yaratishning asosiy motivi sifatida bir-birga nisbatan mehrni, mustaqillikka tayyorlikni, yaratilgan oila uchun ma'suliyat, farzand ko'rish va uni tarbiyalashga tayyorlik); 3) psixologik (odamlar bilan shaxslararo muloqot ko'nikmalarining mavjudligi, umuman hayotga va xususan oilaga bo'lgan qarashlarning birligi yoki o'xshashligi, oilada axloqiy psixologik iqlimni yaratish qobiliyati, xarakter va hissiyotlarning barqarorligi, shaxsning rivojlangan ixtiyoriy fazilatlarini); 4) pedagogik (zarur bilim, ko'nikma va malakalarning mavjudligi, maishiy hayot, iqtisodiy hayot ko'nikmalari, jinsiy tarbiya).

Адабиётлар/Литература/References:

1. Педагогика: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / под ред. Ю. К. Бабанского. М.: Просвещение, 1983. С. 161.
2. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: учебник для студ. пед. вузов. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. С. 40.
3. Шлейкова Н. Ю. Формирование фамилистической компетентности учителя: дис. ... канд. пед. наук. Ульяновск, 2005. С. 70.
4. Никитина Е. Л. Формирование нравственной позиции старшеклассников к институту семьи: дис. ... канд. пед. наук. Киров, 2009. 195 с.; Никитина Е. Л. От ценности Я к ценности семья: учебная программа и методические рекомендации. Киров, 2009. 40 с.
5. Ильин И.А. Путь духовного обновления. Собрание сочинений: в 10 т. Т. 1. М.: Русская книга, 1993. С. 112.
6. Борытко Н.М. Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М.: Изд. центр «Академия», 2007. С. 186.
7. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. М.: Сентябрь, 2000. С. 26.
8. Выготский Л.С. Педагогическая психология М.: Педагогика-Пресс, 1999. С. 76.
9. Сахаров В.А. Эмоциональный фактор духовно-нравственного воспитания личности в отечественной педагогике (I пол. XX в.). Киров: Лобань, 2008. С. 48.
10. Яновская М. Г. Эмоциональный фактор в процессе формирования интеллигентности будущего специалиста. Киров: Изд-во ВятГГУ, 2008. С. 62.
11. Зритнева Е. И. Семейное воспитание: учеб. пособие для студентов вузов. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2006. С. 52.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/2 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).